FERDINAND ZELLBELL d.y.

1718-1780

Cellokonsert D-dur

Cello Concerto D major

Källkritisk utgåva av/Critical edition by Mattias Lundberg

Levande musikarv och Kungl. Musikaliska Akademien

Syftet med Levande musikarv är att tillgängliggöra den dolda svenska musikskatten och göra den till en självklar del av dagens repertoar och forskning. Detta sker genom notutgåvor av musik som inte längre är skyddad av upphovsrätten, samt texter om tonsättarna och deras verk. Texterna publiceras i projektets databas på internet, liksom fritt nedladdningsbara notutgåvor. Huvudman är Kungl. Musikaliska Akademien i samarbete med Musik- och teaterbiblioteket och Svensk Musik.

Kungl. Musikaliska Akademien grundades 1771 av Gustav III med ändamålet att främja tonkonsten och musiklivet i Sverige. Numera är akademien en fristående institution som förenar tradition med ett aktivt engagemang i dagens och morgondagens musikliv.

Swedish Musical Heritage and The Royal Swedish Academy of Music

The purpose of Swedish Musical Heritage is to make accessible forgotten gems of Swedish music and make them a natural feature of the contemporary repertoire and musicology. This it does through editions of sheet music that is no longer protected by copyright, and texts about the composers and their works. This material is available in the project's online database, where the sheet music can be freely downloaded. The project is run under the auspices of the Royal Swedish Academy of Music in association with the Music and Theatre Library of Sweden and Svensk Musik.

The Royal Swedish Academy of Music was founded in 1771 by King Gustav III in order to promote the composition and performance of music in Sweden. Today, the academy is an autonomous institution that combines tradition with active engagement in the contemporary and future music scene.

www.levandemusikarv.se

Huvudredaktör/Editor-in-chief: Anders Wiklund
Notgrafisk redaktör/Score layout editor: Anders Högstedt
Textredaktör/Text editor: Edward Klingspor

Levande musikarv/Swedish Musical Heritage
Kungl. Musikaliska Akademien/The Royal Swedish Academy of Music
Utgåva nr 1920/Edition no. 1920
2020
Notbild/Score: Public domain. Texter/Texts: © Levande Musikarv
979-0-66166-555-7

Levande musikarv finansieras med medel från/Published with financial support from Kungl. Musikaliska Akademien, Kungl. Vitterhetsakademien, Marcus och Amalia Wallenbergs Stiftelse, Statens Musikverk, Riksbankens Jubileumsfond, Barbro Osher Pro Suecia Foundation, Riksantikvarieämbetet och Kulturdepartementet.
Samarbetspartners/Partners: Musik- och teaterbiblioteket och Svensk Musik.

Concerto a violoncello concertato

Ferdinand Zellbell d.y.
(1719–1780)

[Allegro]

Violoncello solo

Violino I

Violino II

Viola

Bassi

Cembalo

4

8

Kritisk utgåva av/Critical edition by Mattias Lundberg
Swedish Musical Heritage, Kungl. Musikaliska akademien, Stockholm 2020. Public domain. www.levandemusikarv.se

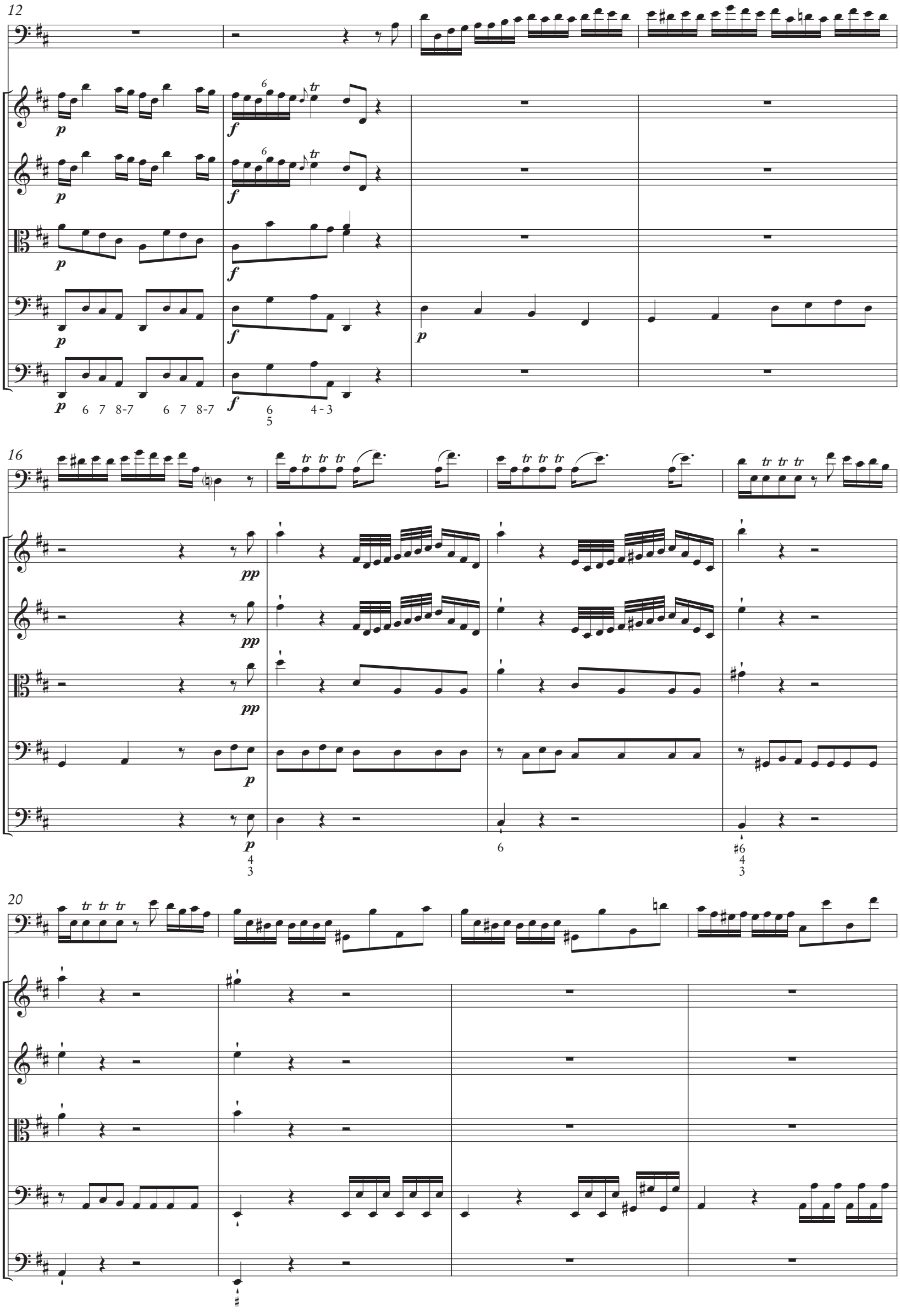
12
p
f
6
tr
6 7 8-7
6 7 8-7
6
5
4 - 3
16
pp
4
3
6
♯6
4
3
20

24

28

32

36

40

44

48

3 3

p p p p

51

6
5

54

7
♯

57

61

65

69

73

77

81

84

88

92

tr

7 6/4 ♮6/4

96

tr

♮6/4 ♮6-5/4-3

100

tr tr tr tr tr

7 7 7

104

Cadenza

tr

f

f

f

f

f 6 6

108

tr tr tr

tr tr tr

6 6 6 6 3 6 7 3 6 7
5 5 5 5

112

tr tr tr

tr

tr tr tr

tr

7 6 6 6 6 6-5 6 6 6 6 7 6 6
4-3

116

Moderato

Violoncello solo

Violino I

Violino II

Viola

Bassi

Cembalo

5

9

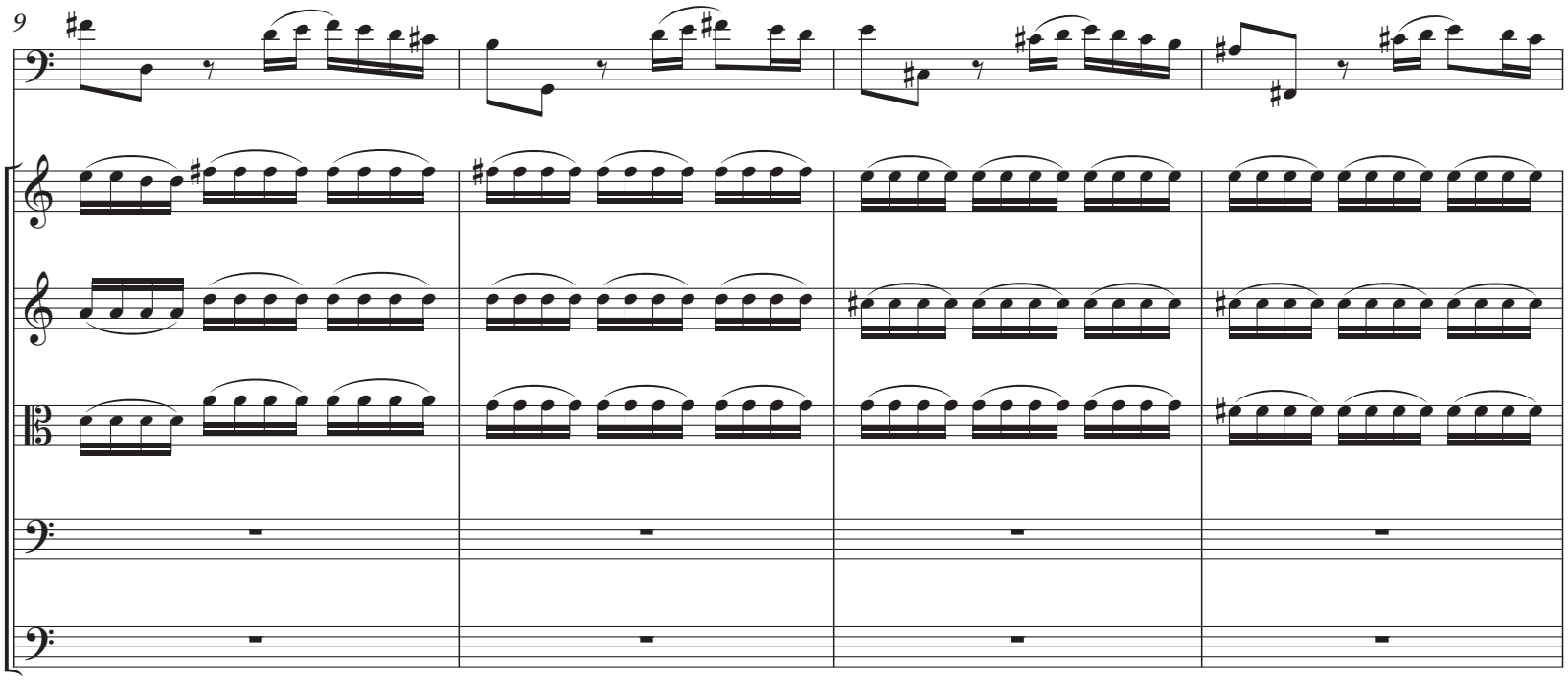

13

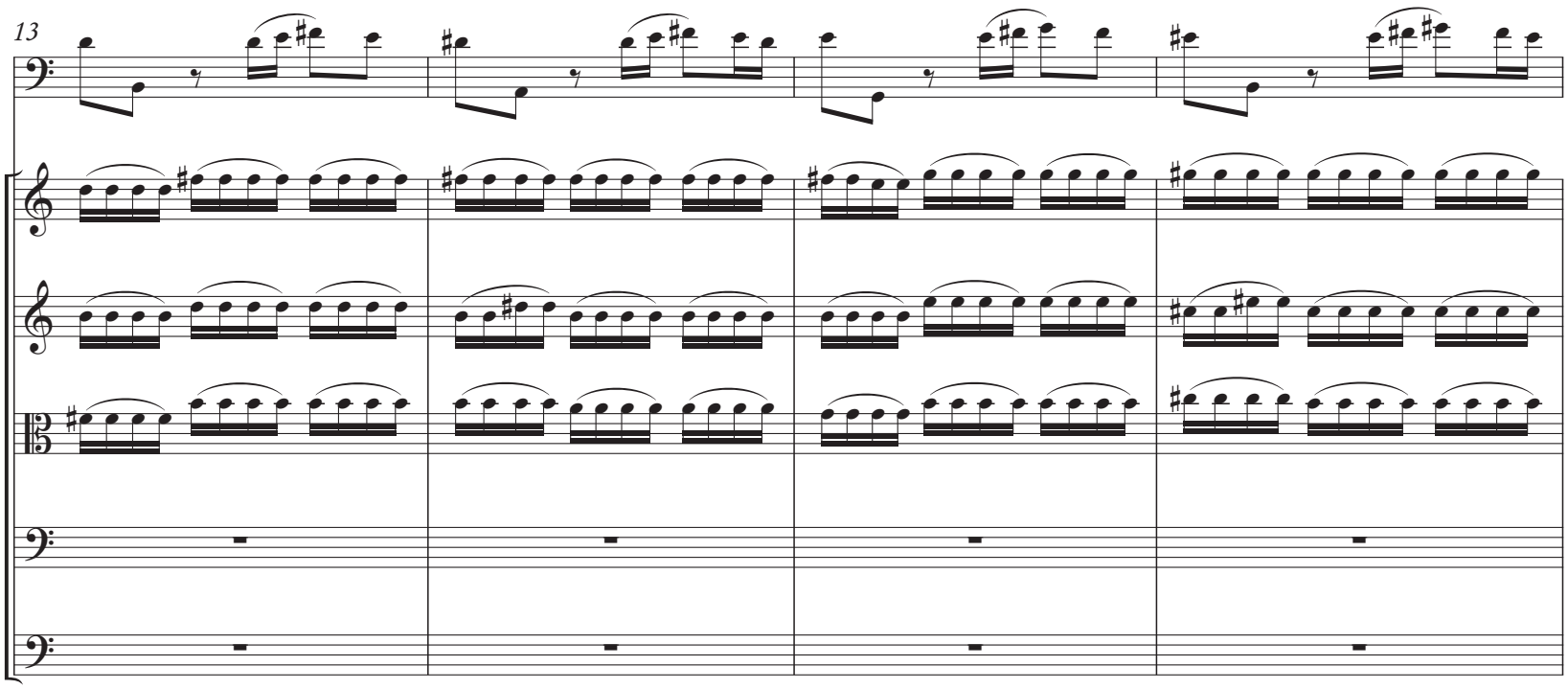

17

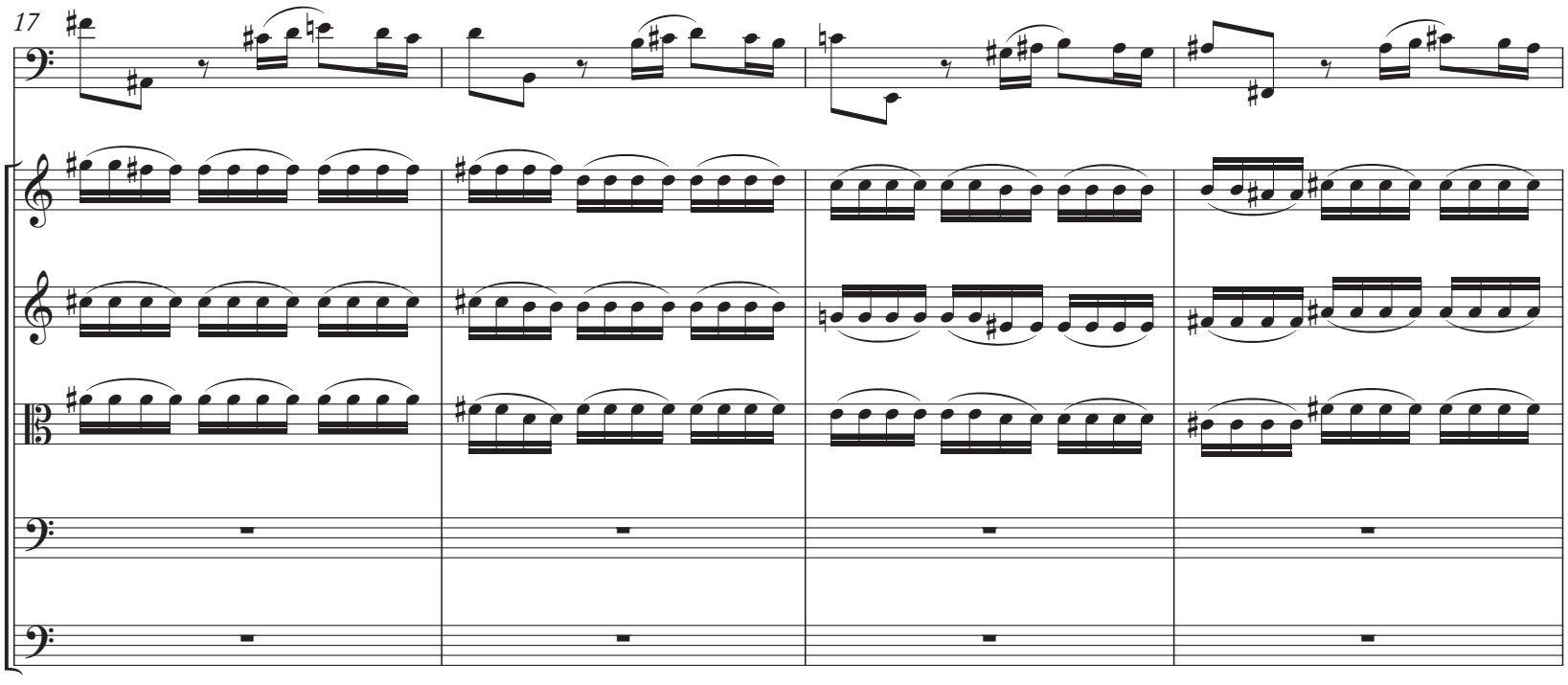

21

25

tr

29

Segue

Allegro assai

Violoncello solo

Violino I

Violino II

Viola

Bassi

Cembalo

[*f*]

6 6 6 - 5 6 - 5 6 6 6
4 - 3 4 - 3

12

6 6 6 6 - 5 ♯ 6 ♯ 6 6 ♭7 6 6
4 5 4 - 3 5 5

22

6 6 6 6 6 6 - 5 6 6 4 6 4 6
4 - 3 5 3 3

33

6 -5
4 -3

6 7
5

6 7

6 7

6 7

43

p

54

pp

pp

pp

65

76

86

98

108

119

p

130

142

150

160

170

179

190

p p p

200

tr tr tr tr tr

211

tr tr tr

221

232

241

251

6 6 - 5 4 - 3

262

[Cadenza]

273

6 6 6 - 5 4 - 3 6 - 5 4 - 3 6 6 6

285

295

306

Ferdinand Zellbell d.y.

Ferdinand Zellbell d.y. (1719–1780) tillhörde frihetstidens ledande musikpersonligheter. Hans liv delades av tjänstgöring i Storkyrkan som organist och i Hovkapellet som violinist och sedermera hovkapellmästare samt som dirigent för de så kallade ”kavaljerskonserterna”. Han var den enda yrkesmusikern bland stiftarna av Kungl. Musikaliska akademien 1771 och var direktör för dess undervisningsverk 1771–74, ansvarig för utbildningen av sångare och musiker. Här gjorde han betydande insatser.

Zellbell utbildades av sin far Ferdinand Zellbell d.ä. (1689–1765) och vikarierade för honom i Storkyrkan som organist samt efterträdde honom 1753, först med delad lön och från 1765 med full lön. Han studerade också för Johan Helmich Roman. Under ungdomsåren bedrev han 1739–41 studier i Niedersachsen, bland annat för Georg Philip Telemann i Hamburg. En andra utlandsvistelse ägde rum 1758–59, då han i S:t Petersburg fick sin opera *Il giudizio d'Aminta* uppförd.

Hovets och statsförvaltningens begränsade medel tvingade arbetssökande att acceptera tjänster som extra ordinarie (utan lön). Zellbell tjänstgjorde så i verken 1736–38, 1742–48. Genom faderns förmedling började han 1736 parallell tjänstgöring i Hovkapellet utan lön, fick titeln hovkapellmästare och tjänsten konsertmästare 1750, men inte förrän 1758 utgick lön på extra ordinarie stat tills 1778 då han av Gustav III överfördes till pensionslistan.

Utanför hovtjänsten arrangerade Zellbell 1759–78 ett 60-tal offentliga konserter i Riddarhus-salen, bland dem konserten till Johan Helmich Romans minne den 30 maj 1767. Från 1769 ledde han den orkester som Patrick Alströmer grundat för kavaljerskonserterna. Han dog barnlös och utfattig, men efterlämnade en violin, några klaverinstrument och en notsamling samt en betydande boksamling.

Zellbells tonsättargärning är knuten till kyrkan och hovet, men också till ordenssällskap som frimurarna (invald 1758) och till den offentliga konsertverksamheten. Zellbells största framgång som tonsättare är operan *Il giudizio d'Aminta,* skriven till den ryska kejsarinnan Elisabets födelsedag den 18 december 1758. Bland de övriga verken märks en violoncellkonsert i D-dur och fem tresatsiga sinfonior.

© *Jan Olof Rudén,* Levande musikarv

Cellokonsert i D-dur

Cellokonserten i D-dur komponerades år 1741, mot slutet av en treårig resa genom Europa, med syfte att, som Zellbell senare skrev, ”kunna inhämta fullkomlig insigt uti Musikaliska Wettenskapen och i synnerhet Compositionen”. Detta innebar längre uppehåll i Hamburg (där han studerade för G. P. Telemann), Lüneberg (varifrån Zellbell-familjen ursprungligen härstammar) och andra städer i och i kring Niedersachsen. Cellokonserten är daterad 21 juni 1741 i Hannover, och var således fullbordad när Zellbell återkom till Sverige i oktober samma år.

Konserten har överlevt i en enda källa, ett partitur i autograf på Musik- och teaterbiblioteket, tidigare i Kungliga musikaliska akademiens samlingar (S-Skma, Musik-Rar). Den första satsen saknar tempoangivelse, men är att döma av harmonisk rytm, passagelöpningar och ornamentering troligtvis avsedd som allegro-sats enligt konventionen för förstasatser i solokonserter vid tidpunkten. Den korta andra satsen för solisten och endast de övre stråkstämmorna, leder direkt till finalsatsen.

© *Mattias Lundberg,* Levande musikarv

Kritisk kommentar

Källan är en renskrift med vissa nya korrigeringar och är konsekvent vad gäller bågar och placering av dynamiska angivelser. Olika förkortningar, som ”for.”, ”f”, ”pianiss.” o.s.v. används inkonsekvent och har normaliserats utan kommentar.

Tillfälliga förtecken i källan avser med all tydlighet gälla endast de omedelbart följande noterna, eller gruppen av noter. Förtecken som är överflödiga inom ramen för moderna konventioner har utelämnats utan kommentar. Av editören infogade förtecken som påverkar en not enligt samma konventioner (t.ex. noter som följer i nära anslutning till samma ton med förtecken i källan) har i notbilden återgivits inom hakparenteser. ’Varningsförtecken’ som inte påverkar tolkningen av en not enligt moderna konventioner (t.ex. för en ton som följer där en ton i annan oktav tidigare angivits med annat förtecken) har återgivits inom parenteser.

De två violinstämmorna har i källan återgivits på samma notsystem i de två yttersatserna och på separata system endast i den andra satsen.

Delningen mellan bas- och cembalostämmorna – noterade på samma system i källan med instrumenteringen indikerad antingen genom pauser, riktning på notskaft, eller med angivelserna ”cembalo” / ”senza cembalo” – är i vissa partier oklart angiven av Zellbell. Alla editionsvägval rörande dessa delningar framgår av den kritiska notapparaten. Instruktionerna ”cembalo” / ”senza cembalo” har åtföljts där dessa angivits, medan själva inskriptionerna utelämnats från editionens separata system såsom överflödiga och endast återgivits i den kritiska apparaten. I den kritiska apparaten behandlas ”bassi” och ”cembalo” gemensamt när de är identiska i källan, men rapporterade som ”cembalo” där delningen av systemen är tydlig. Besiffring saknas i cembalostämman, och har här infogats av editören.

Angivelsen “tutti” används i källans kombinerade bas- och cembalosystem endast när antalet enskilda stämmor utökas från en till två. Detta är därför sannolikt inte att tolka som en angivelse rörande besättning i enskilda stämmor, utan som en signal för insatser i de övre stråkstämmorna. Dessa angivelser har utelämnats från editionens notbild och anges i den kritiska apparaten. Pluralformen ”bassi” implicerar både violoncell och kontrabas i basstämman.

Överflödiga angivelser för “volti” (påminnelse om bladvändning) har utelämnats utan kommentar.

Första satsen [Allegro]

Stämma	**Takt**	**Kommentar**
bassi och cembalo	14	“senza cembalo”
bassi och cembalo	30	“cembalo”
bassi och cembalo	38	“tutti”
bassi och cembalo	39	oklar delning mellan stämmorna, cembalo har ingen paus under de sextondelsnoter som är noterna 5 och 6 i bassi
cembalo	23-29	inga pauser
bassi och cembalo	47	“senza cembalo”
bassi och cembalo	50	“cembalo”
vc [solo]	57	klavbyte efter fjärde noten
vembalo	69-71	inga pauser
bassi och cembalo	71	“tutti”
bassi och cembalo	76	“senza cembalo”
bassi och cembalo	79	“cembalo”
cembalo	88-90	inga pauser
vl. 2	94	andra noten utspilld över h- och d-linjerna
cembalo	99-101	inga pauser
bassi och cembalo	107	“tutti”

Moderato

Stämma	Takt	Kommentar
alla ensemblestämmor	1	“sempre pia.”
va	1	sista sex noterna strukna och korrigerade
vl. 1	2	noterna 1-2 och 4-7 strukna och korrigerade, vissa med tonbokstäver ovanför gruppen
vl. 2	2	andra notgruppen struken och korrigerad
va	2	sista notgruppen struken och korrigerad, vissa noter med tonbokstäver över gruppen
vl. 1	3	Första två notgrupperna strukna och korrigerade, vissa noter med tonbokstäver over gruppen
vl. 2	3	andra notgruppen struken och korrigerad, vissa noter med tonbokstäver över gruppen
va	3	de två sista tongrupperna strukna och korrigerade med tonbokstöver over grupperna
vl. 2	4	de två sista grupperna strukna och korrigerade
vl. 1	7	Första två noterna tydliggjorda med tonbokstöver över gruppen
vl. 2	7	första notgruppen struken och korrigerad
va	7	första två noterna strukna och korrigerade
vl. 2	11	första två noterna strukna och korrigerade
vl. 2	14	första två noterna strukna och korrigerade
va	14	första två notgrupperna strukna och korrigerade med tonbokstäver över grupperna
vl. 1	20	första notgruppen strukna och korrigerade med tonbokstäver över gruppen
vl. 1	21	första notgruppen strukna och korrigerade med tonbokstäver över gruppen
va	23	andra notgruppen strukna och korrigerade med tonbokstäver över gruppen

Allegro assai

Stämma	Takt	Kommentar
alla stämmor	2	Segno har strukits och reprisen skrivits ut i slutet, se nedan
alla stämmor	39-41	takten noterad en gång i källan, med angivelse för trefaldig repetition
bassi och cembalo	43	“senza cembalo”
bassi och cembalo	68	“cembalo”
bassi och cembalo	82	“senza cembalo”
bassi och cembalo	91	“tutti”
alla stämmor	122-124	takten noterad en gång i källan, med angivelse för trefaldig repetition
bassi och cembalo	126	“senza cembalo”
bassi och cembalo	140	“cembalo”
bassi och cembalo	164	“senza cembalo”
bassi och cembalo	170	“tutti”
bassi och cembalo	219-220	skaftriktningen antyder stämföringen g#-A respektive e-a
alla stämmor	229-236	fyra takters segment (229-232) noterad en gång med angivelse för tvåfaldig repetition
alla stämmor	237-242	två takters segment (237-238) noterad en gång med angivelse för trefaldig repetition
bassi och cembalo	247	“cembalo”
alla stämmor	247-254	fyra takters segment (247-250) noterad en gång med angivelse för tvåfaldig repetition
bassi och cembalo	254	“senza cembalo”
	262-267	tre takters segment (262-264) noterad en gång med angivelse för tvåfaldig repetition
bassi och cembalo	273	“tutti”
alla stämmor	273	Da capo al segno har strukits och reprisen skrivits ut i slutet, se ovan
alla stämmor	311-313	takten noterad en gång med angivelse för trefaldig repetition

© *Mattias Lundberg,* Levande musikarv

Ferdinand Zellbell the younger

Ferdinand Zellbell the younger (1719–1780) was one of the leading music personalities of the Age of Liberty. His life was shared between his duties as an organist at the Stockholm Cathedral and at the Royal Court Orchestra as a violinist, and later as its *hovkapellmästare* (chief conductor). In addition he conducted the public concerts know as the *kavaljerkonserterna* (the cavalier concerts). Zellbell was the only professional musician among the founders of the Royal Swedish Academy of Music in 1771, and as the director of its educational institution from 1771 to 1774 he was responsible for training singers and musicians. He made considerable contributions in this field.

Zellbell was educated by his father, Ferdinand Zellbell the elder (1689–1765), and served as his substitute at the Stockholm Cathedral as an organist before succeeding him in 1753, at first with a shared salary, and from 1765 on full pay. He also studied for Johan Helmich Roman. In 1739–41, in his youth, he studied in Niedersachsen for teachers including Georg Philip Telemann in Hamburg. A second sojourn abroad followed in 1758–59, when his opera *Il giudizio d'Aminta* was performed in St Petersburg.

The restricted means of the court and the civil service forced postulants to accept additional unpaid duties. Zellbell consequently served as such in 1736–38 and 1742–8. Through his father's intervention, he served in the Royal Court Orchestra without salary and was given the title chief conductor and concertmaster in 175. But not until 1758 was he paid for these extraordinary duties, until 1778 when Gustav III transferred him to the pension list.

In addition to his court duties, Zellbell arranged some 60 public concerts in the hall of the House of Nobility between 1759–78, among them the concert to the memory of Johan Helmich Roman on May 30 1767. From 1769, he led the orchestra formed by Patrick Alströmer for the cavalier concerts. He died childless and impecunious, but left a violin, some keyboard instruments, a collection of scores and an important book collection.

As a composer, Zellbell's works are linked to the church and the court, but also to such orders as the Freemasons, to which he was elected in 1758, and public concert work. Zellbell's greatest success as a composer is his opera *Il giudizio d'Aminta*, written for the Russian Empress Elisabeth's birthday on December 18 1758. Other works worth mentioning are the violoncello concerto in D major and five three-movement symphonies.

© *Jan Olof Rudén,* Levande musikarv. Transl. *Martin Thomson*

Cello concerto

The solo concerto for cello was composed in 1741, at the end of a three-year period during which Zellbell travelled Europe in order to, as he later related "acquire for myself a thorough understanding of the science of music, especially the art of composition". This involved longer residences in Hamburg (where he studied with G. P. Telemann), Lüneberg (whence the Zellbell family originally hailed) and other cities in and around the region of Niedersachsen. The solo concerto is dated June 21 1741 in Hannover, and was thus completed when Zellbell returned to Sweden in October that year. The concerto survives in one single source, an autograph score at the Music and Theatre Library of Sweden, formerly the Library of the Royal Academy of Music (S-Skma, Musik-Rar). The first movement lacks tempo indication, but judging from the harmonic rhythm and the nature of passage-work and ornamentation it seems likely that it was conceived, in keeping with the solo concerto conventions of the mid-eighteenth century, as an allegro movement. The brief second movement for soloist and upper string parts only leads directly to the finale.

© *Mattias Lundberg*